

VLAANDEREN OP HET EUROPESE SCOREBORD

Hoofstuk 4

Seppie Van Gils

In vergelijking met Europa (EU-15) wordt Vlaanderen gekenmerkt door een gemiddeld aandeel werkenden (63,4%). Ten opzichte van het gemiddelde van onze drie grootste buurlanden (EU-3) ligt de werkzaamheidsgraad wel iets lager. De opsplitsing naar geslacht leert dat Vlaamse mannen het in Europees perspectief beter doen dan vrouwen. Naar leeftijd zien we dat in Vlaanderen de middelste leeftijdscategorie heel duidelijk tot de koplopers van het Europese peloton behoort. De typische Vlaamse (en Belgische) arbeidsmarktcontext met een latere intrede in en een vervroegde uittrede uit de arbeidsmarkt zorgt er in de jongste en oudste leeftijdsklassen voor dat de werkzaamheidsgraad er heel wat lager ligt dan gemiddeld in Europa.

In Europees perspectief wordt Vlaanderen tevens gekenmerkt door een relatief lage ILO-werkloosheidsgraad. Samen met een gemiddelde werkzaamheidsgraad resulteert dit voor Vlaanderen in een relatief lage activiteitsgraad.

De opsplitsing van de werkzaamheids-, werkloosheids- en activiteitsgraad naar onderwijsniveau leert dat de kloof tussen enerzijds laaggeschoolden en anderzijds midden- en hooggeschoolden zich meer uitgesproken in Vlaanderen manifesteert dan in de buurlanden of in Europa.

Ten slotte maakt de analyse van de werkzaamheidsgraad in voltijds equivalenten (VTE) duidelijk dat het aandeel werkenden tussen de 25 en 49 jaar niet alleen hoger ligt in Vlaanderen, maar tevens dat de werkenden in deze leeftijdscategorie gemiddeld ook meer uren per week presteren. De 'samenge-drukte loopbaan' lijkt nog sterker ingeburgerd in Vlaanderen dan elders.

1 Vlaanderen boven?

In deze paragraaf kaderen we de prestaties van de Vlaamse arbeidsmarkt in een breder, nationaal en internationaal perspectief door de belangrijkste arbeidsmarktindicatoren te vergelijken met die in de andere Belgische gewesten, de ons omringende buurlanden (Nederland,

Frankrijk en Duitsland), het gemiddelde daarvan (EU-3) en het gemiddelde van de Europese Unie (EU-15). Drie belangrijke indicatoren worden bekeken. De *werkzaamheidsgraad* geeft het aandeel werkenden in de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar) weer. De *werkloosheidsgraad* drukt uit hoeveel procent van de beroepsactieven (werkenden en werkzoekenden) werkzoekend zijn en de *activiteitsgraad* toont welk deel van de bevolking tussen 15 en 64 jaar beroepsactief is.¹

Tabel 4.1

Werkzaamheidsgraad, werkloosheidsgraad en activiteitsgraad van de 15- tot 64-jarigen naar geslacht (België, de gewesten, EU-3 en EU-15; 2001)

(%)	Vlaams Gewest	Waals Gewest	Brussels Gewest	België	Duitsland	Frankrijk	Nederland	EU-3	EU-15
Werkzaamheidsgraad									
Man	72,1	64,9	61,3	68,8	72,6	69,8	82,7	72,7	72,8
Vrouw	54,5	45,8	46,7	51,0	58,7	55,7	65,3	58,3	54,7
Totaal	63,4	55,4	53,9	59,9	65,7	62,7	74,1	65,5	63,8
Werkloosheidsgraad									
Man	3,6	8,7	12,7	6,0	7,8	7,0	1,8	6,9	6,7
Vrouw	4,5	11,7	13,3	7,5	7,8	10,5	2,5	8,2	8,9
Totaal	4,0	9,9	13,0	6,6	7,8	8,6	2,1	7,5	7,6
Activiteitsgraad									
Man	74,8	71,1	70,2	73,2	78,8	75,1	84,2	78,0	78,0
Vrouw	57,1	51,8	53,9	55,1	63,7	62,3	66,9	63,5	60,1
Totaal	66,1	61,5	62,0	64,2	71,3	68,6	75,7	70,8	69,0

Bron: NIS EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Anno 2001 bedraagt de *werkzaamheidsgraad* in Vlaanderen 63,4%. Vergelijken we dit met wat elders in Europa wordt vastgesteld, dan is dit minder dan in Nederland en Duitsland, maar wel meer dan in Frankrijk, en ongeveer evenveel als gemiddeld in Europa (EU-15). Mannen doen het in Vlaanderen even goed als in EU-3, vrouwen minder goed. Het aandeel werkende vrouwen ligt in Vlaanderen namelijk een viertal procentpunten (ppn.) onder het EU-3 gemiddelde terwijl het aandeel werkenden onder de Vlaamse mannen bijna even hoog ligt als in EU-3.²

1 Voor de methodologische achtergrond verwijzen we naar www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', jaarreeks 2002, deel 4 Jaarboek Methodologische bijlage.

2 Voor een overzicht van gedetailleerd cijfermateriaal dat gebruikt wordt in dit hoofdstuk verwijzen we naar www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', jaarreeks 2002, deel 4 Jaarboek Cijferbijlage.

Naar leeftijd zien we dat de middelste leeftijdscategorie heel duidelijk tot de koplopers van het Europese peloton behoort: op 100 Vlamingen tussen 25 en 49 jaar zijn er maar liefst 84 aan het werk. Dit aandeel ligt aanzienlijk hoger dan in EU-15, maar ook hoger in vergelijking met het EU-3 gemiddelde. De typische Vlaamse (en Belgische) arbeidsmarktcontext met een latere intrede op en een vervroegde uitrede uit de arbeidsmarkt zorgt er in de jongste (15 tot 24 jaar) en oudste (50 tot 64 jaar) leeftijdsklassen voor dat de werkzaamheidsgraad er heel wat onder het EU-3 en EU-15 gemiddelde ligt.

Het verschil tussen Vlaanderen en de andere Belgische gewesten komt hier goed tot uiting. Het aandeel werkenden op arbeidsleeftijd ligt in Vlaanderen namelijk aanzienlijk hoger dan in Wallonië en Brussel. De ouderen vormen hierop een belangrijke uitzondering: in gans België ligt de werkzaamheidsgraad bij de 50-plussers ongeveer op hetzelfde (lage) niveau.

In Europees perspectief wordt Vlaanderen gekenmerkt door een relatief lage *ILO-werkloosheidsgraad*: vier op honderd van de beroepsactieven is werkzoekend.³ Het Europees en EU-3 gemiddelde liggen een stuk hoger, met uitzondering van Nederland, waar iets meer dan twee op honderd van de beroepsactieven werkloos is. Diegenen die zich in Vlaanderen op de arbeidsmarkt aanbieden, hebben dus een relatief grote kans op een job. De werkloosheidsgraad toont ook zeer duidelijk de regionale verschillen in België: in Wallonië ligt het aandeel werklozen in de beroepsactieve bevolking meer dan dubbel zo hoog als in Vlaanderen, in Brussel is dit zelfs meer dan drie maal zo hoog.

Een gemiddelde werkzaamheidsgraad en een lage ILO-werkloosheidsgraad resulteren voor Vlaanderen in een relatief lage *activiteitsgraad*. Slechts 66% van de Vlamingen is beroepsactief (werkzaam of werkloos), terwijl de activiteitsgraad van het EU-3 en EU-15 gemiddelde respectievelijk 71% en 69% bedraagt. Deze lage activiteitsgraad is niet zo zeer typisch Vlaams, dan wel typisch Belgisch. Zo ligt de activiteitsgraad van gans België (64,2%) nog onder het Vlaams gemiddelde. Dat Vlamingen (en Belgen) minder actief zijn op de arbeidsmarkt geldt nog meer voor vrouwen dan voor mannen. De activiteitsgraad van de Vlaamse vrouwen (57,1%) ligt 6,4 ppn. onder het EU-3 gemiddelde (63,5%), terwijl het verschil bij de mannen slechts 3,2 ppn. bedraagt.

3 De ILO-definitie van werkloosheid dekt niet de volledige lading Vlaamse en Belgische werklozen, met name de officiële (langdurige) werkloosheid wordt onderschat. Meer uitleg hierover vind je in de methodologische bijlage (www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', jaarreeks 2002, deel 4 Jaarboek Methodologische bijlage).

Tabel 4.2

Werkzaamheidsgraad, werkloosheidsgraad en activiteitsgraad naar leeftijd (België, de gewesten, EU-3 en EU-15; 2001)

(%)	Vlaams Gewest	Waals Gewest	Brussels Gewest	België	Duitsland	Frankrijk	Nederland	EU-3	EU-15
Werkzaamheidsgraad									
15-24	34,5	23,7	21,3	29,7	46,5	29,3	70,4	42,0	40,3
25-49	84,0	73,2	68,5	79,0	80,3	80,2	84,5	80,7	78,1
50-64	40,1	40,1	43,8	40,4	49,8	50,2	53,9	50,3	50,6
Werkloosheidsgraad									
15-24	10,0	28,3	27,4	16,9	7,8	18,0	4,4	10,4	14,5
25-49	3,4	9,0	12,6	6,0	7,0	8,0	1,7	6,8	6,8
50-64	2,6	3,3	7,3	3,3	10,4	6,1	1,5	8,1	6,1
Activiteitsgraad									
15-24	38,3	33,1	29,3	35,7	50,4	35,8	73,8	46,9	47,2
25-49	87,0	80,4	78,4	84,1	86,3	87,1	86,1	86,6	83,8
50-64	41,2	41,5	47,3	41,8	55,5	53,4	55,0	54,7	53,9

Bron: NIS EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

De relatief lage Vlaamse activiteitsgraad vinden we enkel terug in de jongste en in de oudste leeftijdscategorie. De activiteitsgraad bij de 25- tot 49-jarigen ligt daarentegen net boven het hoge niveau van EU-3. Ten opzichte van EU-15 zijn er in die leeftijdsgroep zelfs een drietal procentpunten meer beroepsactieven. Wat de mannen tussen de 25 en de 49 jaar betreft, scoort Vlaanderen zelfs iets beter dan de drie buurlanden: zo'n 95% van de Vlaamse mannen tussen 25 en 49 is actief op de arbeidsmarkt.⁴

2 *De Europese werkgelegenheidsstrategie*

Zoals bekend, wordt het werkgelegenheidsbeleid sinds enkele jaren sterk beïnvloed door het 'proces van Luxemburg' en gaat er een belangrijke stimulans uit van horizontale doelstelling A, die stelt dat tegen 2010 zeven op tien Europeanen op arbeidsleeftijd aan het werk moeten zijn. Voor de vrouwen en de 55-plussers is het streefcijfer vastgelegd op respectievelijk 60% en 50%. Het is nog zeer de vraag of Vlaanderen deze doelen zal bereiken, vooral de doelstelling om de helft van de 55-plussers aan het werk te krijgen, lijkt vrijwel onhaalbaar. In dit hoofdstuk worden twee kanttekeningen bij de Europese werkgelegenheidsstrategie

⁴ Gedetailleerd cijfermateriaal vindt u op www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', jaarreeks 2002, deel 4 Jaarboek Cijferbijlage.

cijfermatig geduid. *Ten eerste* wordt door Europa relatief weinig aandacht besteed aan de omvangrijke groep laaggeschoolden en hun moeilijke arbeidsmarktpositie en *ten tweede* laat de analyse van de werkzaamheidsgraad in voltijds equivalenten (VTE) i.p.v. in personen toe enkele andere accenten te leggen.

2.1 Laaggeschoolden

In deze paragraaf bekijken we de moeilijke arbeidsmarktpositie van laaggeschoolden in Vlaanderen en maken we de vergelijking met België en de rest van de Europese Unie.⁵

Tabel 4.3

Werkzaamheidsgraad, werkloosheidsgraad en activiteitsgraad van de 25- tot 64-jarigen naar onderwijsniveau (België, de gewesten, EU-3 en EU-15; 2001)

(%)	Vlaams Gewest	Waals Gewest	Brussels Gewest	België	Duitsland	Frankrijk	Nederland	EU-3	EU-15
Werkzaamheidsgraad									
Laag	51,8	46,1	43,0	49,1	52,3	56,7	59,8	55,6	54,9
Midden	77,3	69,3	65,8	74,0	70,3	76,0	79,9	72,9	74,6
Hoog	86,4	83,2	79,0	84,6	83,3	83,8	86,9	83,9	84,5
Werkloosheidsgraad									
Laag	5,0	11,3	19,9	8,5	12,9	11,5	2,1	10,8	9,1
Midden	3,3	8,8	10,4	5,5	8,2	6,6	1,5	7,1	6,1
Hoog	1,7	3,4	6,4	2,7	4,2	4,6	1,5	4,0	3,9
Activiteitsgraad									
Laag	54,6	52,0	53,7	53,6	60,1	64,1	61,1	62,3	60,4
Midden	79,9	76,0	73,4	78,2	76,6	81,4	81,2	78,4	79,4
Hoog	87,9	86,0	84,4	86,9	86,9	87,9	88,2	87,4	87,9

Bron: NIS EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Tabel 4.3 toont heel duidelijk dat de *werkzaamheidsgraad* daalt naarmate het onderwijsniveau lager ligt. Dit geldt zowel voor Vlaanderen als voor de rest van België en Europa. De precarie arbeidsmarktpositie van laaggeschoolden stelt zich vrij scherp in Vlaanderen. De werkzaamheidsgraad van laaggeschoolden ligt in Vlaanderen onder het niveau van EU-3 en EU-15, terwijl de Vlaamse midden- en hogeschoolden betere resultaten optekenen. In Vlaanderen verricht zo'n 86% van de hogeschoolden tussen 25 en 64 jaar betaalde arbeid. Hiermee scoort Vlaanderen bijzonder goed in Europees perspectief en ongeveer even goed

⁵ Het gaat hier over een vrij omvangrijke groep. Bijna 40% van de bevolking tussen 25 en 64 jaar behoort tot de laaggeschoolden.

als Nederland. Ook het aandeel middengeschoolde werkenden ligt in Vlaanderen boven het EU-3 en EU-15 gemiddelde.

De opsplitsing van de *werkloosheidsgraad* naar onderwijsniveau toont dat werkloosheid in belangrijke mate een probleem van laaggeschoolden blijft. Ondanks de gemiddeld lage werkloosheidsgraden (in alle onderwijsniveaus) manifesteert het verschil tussen laag- en hooggeschoolden zich heel duidelijk in Vlaanderen. De werkloosheidsgraad van de laagst geschoolden ligt er namelijk drie maal hoger dan die van de hoogst geschoolden. Deze kloof is minder uitgesproken in EU-3 en EU-15. In Wallonië en vooral Brussel daarentegen, is het verschil tussen de werkloosheidsgraad bij laag- en hooggeschoolden nog groter. Daarnaast constateren we dat de lagere Nederlandse werkloosheidsgraad t.o.v. Vlaanderen enkel wordt waargenomen bij de laag- en middengeschoolden. Bij de hooggeschoolden ligt het aandeel werklozen zowel in Vlaanderen als in Nederland op een bijzonder laag niveau.

Net zoals de werkzaamheidsgraad, daalt de activiteitsgraad naarmate het onderwijsniveau lager ligt. In gans Europa ligt de *activiteitsgraad* van laaggeschoolden een stuk onder het niveau van de midden- en hooggeschoolden. De in Europees perspectief lagere Vlaamse activiteitsgraad vinden we enkel terug bij de laaggeschoolden. De Vlaamse midden- en hooggeschoolden begeven zich in vergelijking met het EU-3 en EU-15 gemiddelde ongeveer even veel op de arbeidsmarkt.

2.2 ■■ De werkzaamheidsgraad in voltijds equivalenten

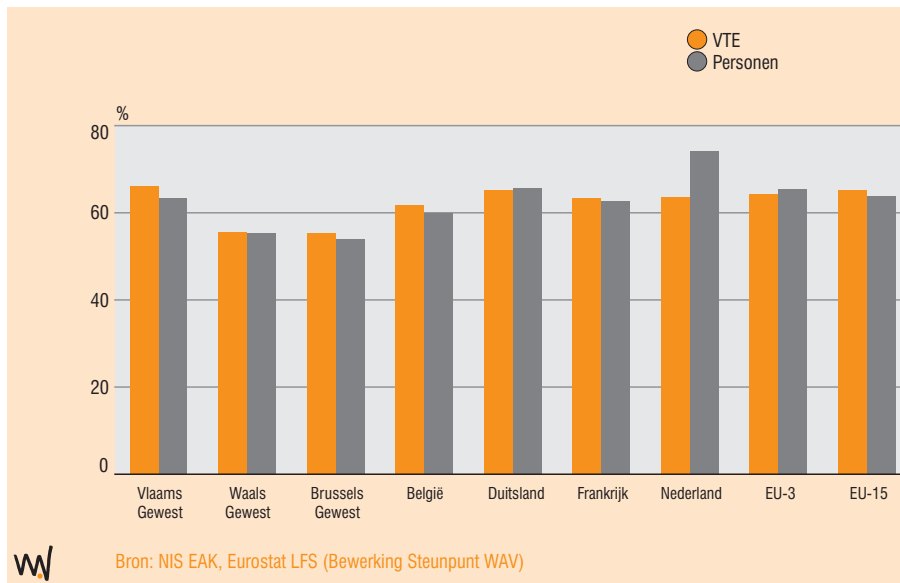
De werkzaamheidsgraad, berekend als het aandeel werkenden onder de bevolking op arbeidsleeftijd, is een van de belangrijkste arbeidsmarktindicatoren voor het sociaal-economische beleid. In Europees perspectief worden de prestaties van de lidstaten dan ook in de eerste plaats afgemeten aan de hand van deze indicator. Maar omdat atypische arbeidsvormen zoals deeltijd- en flexibel werk steeds typischer worden en omdat de evolutie van het aantal werkenden niet per definitie parallel loopt met de evolutie van het totaal gepresteerde arbeidsvolume, is het aangewezen de analyse van het aantal werkenden aan te vullen met gegevens over het arbeidsvolume.⁶ Dit doen we met behulp van de werkzaamheidsgraad in voltijdse jobs (voltijds equivalenten of VTE) in plaats van in personen.

6 Met arbeidsvolume bedoelen we het totaal aantal gepresteerde arbeidsuren. Meer uitleg hierover vind je in de methodologische bijlage (www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', jaarreeks 2002, deel 4 Jaarboek Methodologische bijlage).

De berekening van de werkzaamheidsgraad in voltijds equivalenten gebeurt op basis van de internationaal geldende Eurostat-definitie, maar wijkt hier licht van af. De hier gebruikte indicator duidt het aandeel van de bevolking aan dat zou werken indien het totaal gepresteerde arbeidsvolume herverdeeld wordt waarbij iedere werkende een voltijdse job (37,4 uur per week) zou hebben.⁷ De hoogte van deze indicator wordt niet alleen bepaald door het aandeel werkenden, maar ook door het gemiddeld aantal uren dat die werkenden per week presteren.

Figuur 4.1

Werkzaamheidsgraad in personen en in voltijds equivalenten van de 15- tot 64-jarigen (België, de gewesten, EU-3 en EU-15; 2001)

In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk zagen we reeds dat de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen lager ligt dan in Duitsland en Nederland, maar wel hoger dan in Frankrijk en ongeveer op hetzelfde niveau als gemiddeld in Europa. Gemeten in voltijds equivalenten komen we echter tot andere conclusies.

⁷ Door de gehanteerde methodologie ligt de werkzaamheidsgraad in VTE in de meeste gevallen iets hoger dan de 'normale' werkzaamheidsgraad. Meer uitleg hierover vind je in de methodologische bijlage (www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', jaarreeks 2002, deel 4 Jaarboek Methodologische bijlage).

Zowel in vergelijking met elk van onze drie buurlanden, het gemiddelde daarvan, als het EU-15 gemiddelde, kent Vlaanderen met 65,5% een hogere werkzaamheidsgraad (in VTE). Vooral het verschil met Nederland valt op. Gemeten in personen ligt de werkzaamheidsgraad in Nederland zo'n 10 procentpunten hoger dan bij ons, maar gemeten in VTE is het Vlaanderen dat de hoogste score laat optekenen. Het verschil tussen de werkzaamheidsgraad in personen en de werkzaamheidsgraad in VTE is dan ook nergens zo groot als in Nederland.

Tabel 4.4

Werkzaamheidsgraad in voltijds equivalenten van de 15- tot 64-jarigen naar geslacht en leeftijd (België, de gewesten, EU-3 en EU-15; 2001)

(%)	Vlaams Gewest	Waals Gewest	Brussels Gewest	België	Duitsland	Frankrijk	Nederland	EU-3	EU-15
Totaal	66,1	55,5	55,4	61,7	65,1	63,4	63,5	64,3	65,1
Geslacht									
Man	82,1	70,7	67,0	77,1	80,0	75,9	82,9	78,8	81,3
Vrouw	49,7	40,3	44,0	46,1	49,9	51,1	43,7	49,7	48,9
Leeftijd									
15-24	34,1	22,3	19,0	28,7	44,6	27,4	43,6	37,5	37,6
25-49	88,0	73,6	70,6	81,7	79,7	81,3	77,1	79,8	80,7
50-64	42,3	41,0	46,6	42,2	49,7	51,7	47,5	50,0	52,1

Bron: NIS EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

De opsplitsing naar geslacht leert dat de relatief hoge werkzaamheidsgraad in VTE ten opzichte van EU-3 op naam van de Vlaamse mannen kan worden geschreven. In Nederland is het aandeel werkende mannen, gemeten in VTE, met 82,9% net iets hoger dan in Vlaanderen (82,1%). De reden hiervoor ligt enkel in het groot aandeel werkende Nederlandse mannen en niet in hun gemiddelde wekelijkse arbeidsduur. Dat blijkt uit het feit dat Nederland het enige land is waar het aandeel werkende mannen in VTE en in personen op ongeveer hetzelfde niveau ligt. In alle andere Europese landen ligt bij mannen de werkzaamheidsgraad in VTE een stuk hoger dan de werkzaamheidsgraad in personen. Bij de Vlaamse vrouwen ligt de werkzaamheidsgraad in VTE op hetzelfde niveau als gemiddeld in onze drie (grootste) buurlanden.

Tabel 4 toont ook dat er in Vlaanderen vooralsnog weinig sprake is van een 'ontspannen arbeidsbestel'. De 'samengedrukte loopbaan' daarentegen blijkt nog sterk ingeburgerd. In het begin van dit hoofdstuk werd reeds duidelijk dat de Vlaamse 25- tot 49-jarigen in Europees perspectief bijzonder actief zijn op de arbeidsmarkt (hoge activiteitsgraad) en dat die actie-

ven (in de middelste leeftijdscategorie) een relatief grote kans op een job hebben (lage werkloosheidsgraad en hoge werkzaamheidsgraad). Nu blijkt uit tabel 4 dat de werkzaamheidsgraad in VTE bij die middelste leeftijdsgroep ook een heel stuk boven die van onze drie buurlanden, van EU-3 en van EU-15 uitsteekt. De reden hiervoor ligt echter niet enkel in het groot aandeel werkenden in de leeftijdscategorie 25 tot 49 jaar. Ze presteren namelijk gemiddeld ook meer uren per week. Zo ligt in Vlaanderen bij 25- tot 49-jarigen de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur hoger dan in de drie buurlanden en op hetzelfde niveau als gemiddeld in Europa.⁸ In de jongste en oudste leeftijdscategorieën ligt het aandeel werkenden, gemeten in VTE, daarentegen niet hoger in Vlaanderen.

Cijferbijlage: www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', jaarreeks 2002, deel 4 Jaarboek Cijferbijlage

Methodologie: www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', jaarreeks 2002, deel 4 Jaarboek Methodologische bijlage

⁸ Gedetailleerd cijfermateriaal over de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur vindt u op www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', jaarreeks 2002, deel 4 Jaarboek Cijferbijlage.

